

Уляна Парпан

Навчально-науковий інститут права та психології
 Національного університету “Львівська політехніка”,
 кандидат юридичних наук, доцент
 кафедри адміністративного та інформаційного права
 uparpan35@gmail.com

ІСТОРИКО-ПРАВОВІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ (XVII–XIX ст.)

© Парпан У., 2017

Проаналізовано історичний розвиток вищої освіти в Україні упродовж XVII–XIX ст., визначено її історико-правові особливості. Особливу увагу звернено на становлення й розвиток гуманітарної університетської освіти, що заклала основу вітчизняної вищої освіти й слугувала джерелом провідних ідей упродовж кількох століть її розвитку. Доведено, що генезис вищої освіти охоплює другу половину XVI – початок XXI ст., тобто час від зародження перших вищих українських шкіл, які діяли у Речі Посполитій, до сучасних університетів європейського типу в Україні.

Ключові слова: вища освіта; університет; історико-правові особливості; університетська освіта; навчання; історичний розвиток; братства; Острозька академія; Києво-Могилянська академія; факультет.

Уляна Парпан

ИСТОРИКО-ПРАВОВЫЕ ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ В УКРАИНЕ (XVII–XIX вв.)

Проанализировано историческое развитие высшего образования в Украине на протяжении XVII–XIX вв., определены его историко-правовые особенности. Особое внимание обращено на становление и развитие гуманитарного университетского образования, заложившего основу отечественного образования и служившего источником ведущих идей на протяжении нескольких веков его развития. Доказано, что генезис высшего образования охватывает вторую половину XVI – начало XXI в., то есть период от зарождения первых высших украинских школ, действовавших в Речи Посполитой, до современных университетов европейского типа в Украине.

Ключевые слова: высшее образование; университет; историко-правовые особенности; университетское образование; обучение; историческое развитие; братства; Острожская академия; Киево-Могилянская академия; факультет.

Ulyana Parpan

Educational and Research Institute of Law and Psychology
 Lviv Polytechnic National University
 Department of Administrative and Information Law
 Ph. D., Assoc. Prof.

HISTORICAL AND LEGAL FEATURES OF DEVELOPMENT HIGHER EDUCATION IN UKRAINE (XVII–XIX CENTURIES)

The article analyzes the historical development of higher education in Ukraine during the XVII–XIX centuries, its historical and legal peculiarities are determined. Particular

attention is paid to the formation and development of humanitarian university education, which laid the foundation for domestic higher education and served as a source of leading ideas over several centuries of its development. It is proved that the genesis of higher education covers the second half of the 16th – the beginning of the 21st century, that is, the time from the birth of the first higher Ukrainian schools that operated in the Commonwealth to modern European-level universities in Ukraine.

Key words: higher education; university; historical and legal features; university education; teaching; historical development; fraternity; Ostroh Academy; Kyiv-Mohyla Academy; faculty.

Постановка проблеми. Основна проблематика задекларованого дослідження стосується аналізу основних етапів генезису української вищої освіти, виникнення і становлення якого нерозривно взаємопов'язані із суспільно-історичним процесом, подіями і фактами минулого. Насправді виникнення й становлення вищої університетської освіти в Україні як суспільно-історичний процес тісно пов'язані з подіями історичного розвитку держави і співвідносяться з процесом становлення університетської освіти в інших країнах світу. На особливу увагу заслуговують становлення й розвиток гуманітарної університетської освіти, що заклала основу вітчизняної вищої освіти й слугувала джерелом провідних ідей упродовж кількох століть її розвитку.

Аналіз дослідження проблеми. Огляд наукових праць з проблем функціонування галузі вищої освіти в Україні свідчить, що і вітчизняні вчені все більше уваги починають звертати на дослідження цієї проблематики. Важливе значення для дослідження проблеми мають праці відомих зарубіжних та вітчизняних учених Н. О. Терентьєва, В. В. Сандугея, А. Кураєва, І. Пердерія, Г. Кривчика, Ю. Гудими, В. Масальського, Т. Туркота, С. Сірополка, К. Кугай та інших.

Мета статті – проаналізувати історичний розвиток вищої освіти в Україні упродовж XVII–XIX ст., визначивши історико-правові особливості виникнення університетів.

Виклад основного матеріалу. На думку Л. Буніної, кожен народ у своєму історичному розвитку створював і акумулював свій головний капітал – морально-духовні цінності як основу формування культури. Але культура того чи іншого народу постає й розвивається як частина загальнолюдської культури. Усе, що було напрацьовано людством до XX ст., було певною базою для створення нової системи вищої освіти. Знання її історії допоможе глибше проаналізувати перебіг процесів, що відбувалися під час її розвитку, і відібрати те найцінніше, що дасть змогу надалі розвивати сучасну систему освіти в Україні [1].

Доречно зауважити, що генезис вищої освіти охоплює другу половину XVI – початок XXI ст., тобто період від зародження перших вищих українських шкіл, які діяли у Речі Посполитій, до сучасних університетів європейського типу в Україні.

Власне наприкінці XVI і в XVII ст. конфлікт між православ'ям і католицизмом, за словами Д. Чижевського, створив “ґрунт для утворення двох явищ – релігійної полеміки та національної школи”. На його думку, як “релігійна полеміка з необхідністю вимагала теологічних студій”, так і народна школа, яка з'явилася й поширилася зусиллями релігійно-національних організацій – братств, “привела до зорганізування вищої освіти з релігійним забарвленням” [2, с. 24]. Зрозуміло, що на формування генезису вищої освіти в Україні впродовж минулого істотно впливали ті чи інші державні утворення, до складу яких свого часу входила наша держава. Однак зауважимо, що як перші вищі українські школи, так і сучасні університети України характеризуються тим, що орієнтуються не лише на власні національні традиції, а й на кращі здобутки європейської вищої освіти.

Розвиток науки у період зародження університетської освіти був тісно пов'язаний з тими загальнокультурними процесами, які переживало українське суспільство у цей період. Орієнтиром

були країни Західної Європи. Йшлося не лише про розширення загальноосвітніх шкіл різних рівнів, але й передусім про становлення університетської освіти.

Радикальний поворот до Заходу позначився новими якісними зрушеннями в усіх сферах освітнього і наукового життя українського народу. В навчальну практику українських освітніх закладів впроваджувалося вивчення так званих “семи вільних мистецтв” (“septem artes liberales”), які віддавна культивувалися в західноєвропейській системі освіти, зокрема у католицьких школах, що діяли на українських землях. Орієнтація українських шкіл на вивчення вільних наук не тільки позитивно впливала на піднесення рівня освіти й наближення її до загальноєвропейських форм, а й об’єктивно сприяла розвитку цих наук на українському ґрунті [3, с. 24].

Зазначимо, що, з одного боку, генеза вищої освіти в Україні характеризується тим, що вона у своєму розвитку пройшла декілька етапів, виокремлення яких, як вже наголошувалося, є доволі умовним і суб’єктивним. Пропонуємо періодизацію, яку подає І. Міщинська, виділяючи п’ять основних етапів становлення та розвитку університетської освіти в Україні: перший – зародження й становлення університетської освіти (XVII–XVIII ст.); другий – перетворення університетів на освітні центри (з 1803 р.); третій – становлення університетської освіти в Україні після 1917 р.; четвертий – становлення університетської освіти в Україні після Другої світової війни; п’ятий – оновлення університетської освіти після 1991 р. у самостійній державі [4, с. 41–47].

Погоджуючись почасти із вказаними періодизаціями, пропонуємо власний підхід до її виокремлення, використовуючи цивілізаційний підхід з виділенням основних етапів генезису вищої освіти в Україні: перший етап (XVI–XVII ст.); другий (XVIII–XIX ст.); третій (початок XX ст. – 1918 р.); четвертий (1919–1990 рр.); п’ятий (1991–2010 рр.). Звичайно, що й запропонована авторська періодизація не відображає усіх аспектів досліджуваної проблеми, однак вона дає змогу охарактеризувати генезис основних етапів вищої освіти в Україні найповніше. Надалі, аналізуючи генезис основних етапів розвитку вищої освіти в Україні, послугувуватимемося цією періодизацією. Загалом, усі п’ять періодів охоплюють час від появи Острозької слов’яно-греко-латинської академії у 1576 р. – до долучення національної системи вищих навчальних закладів до Болонського процесу в 2010 р.

На нашу думку, доволі важливим є не лише виокремлення зазначених періодів, але й їх якісна і кількісна характеристика, яка дає змогу простежити не лише власне їх появу, але й вплив на подальший поступ вищої освіти в Україні. Зокрема, специфічність рис XVI–XVII ст. полягала у: спадкоємному зв’язку з давньоруською культурною традицією; зіткненні західних і східних культурно-ідеологічних і філософських тенденцій; розвитку культури українського народу в складі різнонаціонального та різнорелігійного державного утворення – Великого князівства Литовського, а згодом і Речі Посполитої, в умовах незавершеного процесу національно-духовної диференціації білоруської, української та польської народностей, що зумовило полілінгвізм письмової культури і неоднозначності національно-культурної належності його творців; взаємодії та взаємовпливі української, білоруської, литовської та польської культур, взаємопроникненні ренесансного гуманізму і Реформації; запізнілому порівняно із Західною і Центральною Європою розвитку ренесансної культури, функціонуванні її в обстановці феодально-католицької експансії, контрреформації та розквіту культури бароко [5, с. 4–14].

З іншого боку – деякі дослідники пов’язують початки виникнення університетської освіти в Україні із появою наукових осередків – теологічних шкіл, до яких зараховують Острозьку академію, яку, на нашу думку, варто ідентифікувати як світський навчальний заклад, а не теологічну школу, оскільки в основу навчальної діяльності в академії було покладено традиційне для здобуття вищої освіти у середньовічній Європі вивчення “семи вільних наук”, а також вищих наук: філософії, богослов’я, медицини. Окрім того, студенти Острозької академії опановували п’ять мов: слов’янську, польську, давньоєврейську, грецьку, латинську. До речі, С. Сірополко писав, що студенти Острозької академії вивчали три мови: слов’янську, грецьку та латинську [6, с. 62].

Тривалий час точаться дискусії щодо статусу Острозької академії: чи можна називати її вищою? Професор А. Алексюк вважав, що розглядати це питання необхідно з урахуванням історичного періоду її існування. На той час, порівняно з іншими школами, Острозька академія вважалася вищою. Проте донині це питання залишається відкритим. Дослідники історії розвитку освіти ще на початку 70-х років ХХ ст. висловлювали припущення, що школи “вищого типу” існували ще за часів Київської Русі. Існує також думка, що перша вища школа у Києві заснована 1037 р. у храмі Святої Софії. Вона готувала кадри вищого духовенства і феодалної знаті. Частина дослідників схильна залишатися на позиції, згідно з якою першим вищим навчальним закладом на теренах східного слов'янства була Києво-Могилянська академія.

Дотримуємося думки, що все ж таки першим вищим навчальним закладом України варто вважати Острозьку слов'яно-греко-латинську академію. Деякі дослідники також вважають, що все ж на терені України першими вищими навчальними закладами на зразок європейського класичного університету стали Острозька вища школа та Києво-Братська (Могилянська) колегія, а традиційно класична університетська освіта ґрунтувалася на природничо-наукових і соціально-гуманітарних спеціальностях [3, с. 24].

Особливістю першого етапу генезису становлення основних етапів розвитку вищої освіти в Україні (XVII–XVIII ст.) було те, що братські школи, які виникали у цей час, дали поштовх до утворення колегій, з іншого – в перспективі окремі із них перетворилися на академії.

Перший період генезису вищої освіти в Україні (XVI–XVII ст.) розпочинається у 1576 р., коли у м. Острозі, на Волині, князь Костянтин Острозький заснував слов'яно-греко-латинську академію, першу в Східній Європі школу вищого типу [7, с. 5].

Заснування саме у приватних волинських володіннях літературно-перекладацького гуртка нового типу і першої української школи вищого рівня було закономірним явищем. Адже найсприятливіші умови для розвитку української культури на той час склалися саме у Східній Волині. Тут сильними були позиції православних магнатів, які мали можливість матеріально забезпечити різноманітні коштовні починання, зокрема у шкільництві. Активність міщанства була незначною, частково внаслідок приватного характеру абсолютної більшості міст, їхні мешканці, на відміну від міщан державних (королівських) міст, користувалися меншою політичною та економічною свободою і загалом мало проявляли себе в громадському житті краю [8, с. 539].

Проте новозаснована школа докорінно відрізнялася від західноєвропейських чи польських початкових та середніх шкіл насамперед активним використанням греко-візантійської культурної спадщини та виразним національним характером. Унікальність та оригінальність виявилися у її відповідності до культурних та політично-релігійних потреб України [8, с. 541]. Безперечно, Острозька академія істотно вплинула на розвиток педагогічної думки та організацію шкільництва в Україні: за її зразком діяли пізніші братські школи у Львові, Луцьку, Володимирі. Завдяки академії в Україні значно розширився прошарок освічених осіб. Діячі, пов'язані з Острозькою академією, відіграли важливу роль у перетворенні Києво-Печерського монастиря на потужний релігійно-культурний осередок. Вони заснували Манявський скит та Межигірський монастир, які стали православними святинами українського народу. Варто вказати й на міжнародні контакти Острозької академії. Вона підтримувала зв'язки з православними культурними осередками на Сході, зокрема з Константинополем і Александрією [7, с. 3]. Окрім того, К. Острозький заснував ще школи в Турові (1572 р.), Володимирі-Волинському (1577 р.), Слуцьку (1580 р.).

Осередками політичного і господарського життя в Україні на той період часу були міста. З розвитком економіки, торгівлі, ремесла відбуваються і соціальні зрушення, і, передусім, зміцнюється буржуазія, зацікавлена у розвитку виробництва, а отже, освіти і науки. В умовах наступу зовнішньої експансії виникає потреба у згуртуванні міського населення для захисту своїх соціальних і національних інтересів. Так виникають громадські організації – братства. До їх складу входили представники різних соціальних верств. Найстарішим і найвпливовішим в Україні було львівське Ставропігійське братство [9, с. 127–172].

Львівська братська школа користувалася навчальним планом, розробленим для протестантських шкіл. Згодом цей план прийняли єзуїтські колегії та Києво-Могилянська колегія. Згідно з ним гімназійні студії склалися з трьох класів граматики (інфіма, медіа, супрема або синтактика) та з класів поетики і риторики. Ці науки вивчалися також у деяких вищих школах, які до XVI–XVII ст. об'єднували два ступені навчання: середній (гімназія, колегія) та вищий (академія, університет). Лише деякі розвинені гімназії мали філософські та богословські студії. Підвищивши рівень цих студій, вони могли перерости в академії (вищі школи). Так відбулося з Києво-Могилянською колегією.

Становлення вищої освіти в Україні пов'язане із утворенням у 1632 р. Києво-Могилянської колегії. Це був вищий навчальний заклад, який за усіма параметрами відповідав вимогам європейської вищої школи. У 1701 р. колегія одержала титул і права академії і почала називатися Київською академією. Навчання в академії тривало 12 років і було переважно загальноосвітнім. Студенти отримували знання з історії, географії, астрономії, архітектури, граматики, філософії, богослов'я, різних мов: слов'янської, української літературної, грецької, латинської, польської, опановували поетичне і риторичне мистецтво, вивчали класичну грецьку і римську літературу. З часом у академії ввели й інші предмети [10].

Університетський рівень Київської школи відзначали західноєвропейські автори XVII–XVIII ст. Відомий французький інженер і картограф Гійом Левассер де Боплан, який перебував у Києві в 30-ті роки XVII ст., зазначав у своєму “Описі України”, що у Києві на Подолі в братській церкві міститься “університет або академія, яку вони називають “Братською церквою”. Англієць Джон Белл, побувавши в Києві 1737 р., підкреслював, що “Київський університет користується великим авторитетом у цих краях”. На карті України, яку видав Т. К. Лоттер в Аугсбургу в середині XVIII ст., спеціальним умовним знаком позначено наявність у Києві академії, тобто вищого навчального закладу [8, с. 568]. До речі, за умовами статті Гадяцької угоди, укладеної в 1658 р. між Україною і Річчю Посполитою, Києво-Могилянському колегіуму офіційно надавався статус вищої школи і титул “академія”. Царські грамоти від 1694 року й 1701 рр. цей титул також офіційно підтверджували.

Вперше на українських землях титул “університету” офіційно надано єзуїтській колегії у Львові. 20 січня 1661 р. польський король Ян Казимир підписав розпорядження, яке надавало університету статус академії та титул університету з правом викладання всіх сучасних університетських дисциплін і присвоєння вчених ступенів [5, с. 94].

Однак створенню академії перешкоджала рішуча опозиція Краківського університету та окремих впливових осіб держави, що його підтримували, яка виникла відразу ж після підписання диплома. Незважаючи на перешкоди, у Львівському університеті навчання велося за зразком інших європейських академії. Очолював університет ректор. Приміщення університету було поблизу Краківської вулиці в центрі Львова. Навчальний заклад будував і купував нові приміщення, мав свою бібліотеку, найбільшу у Львові друкарню.

В університеті діяли два відділи: філософський і теологічний. Відділ філософії був підготовчим. Студенти цього відділу впродовж двох-трьох років освоювали передусім філософську систему Аристотеля, у невеликому обсязі вивчали історію, географію, грецьку мову. Після цього четвертого року розпочиналась богословська підготовка. Закінчивши навчання, студенти одержували наукові ступені: ліценціата, бакалавра, магістра, доктора наук. Пізніше в університеті була відкрита кафедра математики, створений фізико-математичний кабінет, астрономічна обсерваторія, вводилося вивчення польської, французької, німецької мов. Упродовж 1787–1808 рр. при університеті функціонував Руський інститут, у якому навчальні предмети з богослов'я та філософії викладали українською мовою. Інститут мав за мету підготовку освічених священиків із молодих людей, які не володіли латиною [11, с. 10–11]. Після розпуску у 1773 р. ордену єзуїтів Львівський університет закрили. Однак незабаром кілька підрозділів Єзуїтської академії стали підвалинами Йосифінського університету в Львові. Урочисте відкриття університету відбулося 16

листопада 1784 р. Досягненням було відкриття у Львівському університеті кафедри української мови (1851 р.) та кафедри української історії на чолі з М. Грушевським (1898 р.) [3, с. 27].

Отже, перший етап генезису вищої освіти в Україні охоплює не лише започаткування діяльності слов'яно-греко-латинської академії в Острозі, але й започаткування братських шкіл, Київського колегіуму, який згодом перетворено на Києво-Могилянську академію, утворення Львівського університету, їх подальший поступ з опорою на національні освітні традиції та орієнтацію на кращі зразки європейської вищої освіти.

Другий етап (XVIII–XIX ст.) генезису основних періодів розвитку вищої освіти в Україні представлено в першій половині XVIII ст. діяльністю колегіумів, відновленням функціонування у другій половині XVIII ст. Львівського університету, заснуванням у першій половині XIX ст. Харківського і Київського, в другій половині XIX ст. – Одеського і Чернівецького класичних університетів, появою неklasичних вищих навчальних закладів – технічних, медичних, педагогічних та інших спеціалізованих вищих навчальних закладів: Львівський політехнічний інститут (1844 р.), упродовж 1850–1880 рр. відкриваються інститути: Київський політехнічний, Південноросійський (Харківський), Ніжинський історико-філологічний, Глухівський учительський та ін., Ветеринарна академія в Дублянах (1855 р.). У 1899 р. у Катеринославі відкрито Вище гірниче училище, яке започаткувало вищу освіту в Придніпров'ї [11, с. 18].

Києво-Могилянська академія була надзвичайно впливовим освітнім, науковим та культурним осередком в Україні та Європі, а також елітним вищим навчальним закладом. У першій половині XVIII ст. розпочалось значне піднесення і в Чернігові (1700 р.), Харкові (1721 р.), Переяславі (1738 р.) та інших містах було засновано колегіуми за зразком Києво-Могилянської колегії [12, с. 94].

Починаючи з 1803 р., російська, а отже, і українська університетська система поступово закріплюють за собою освітню орієнтацію як головну. Це значною мірою сприяло девальвації класичної університетської ідеї. На відміну від німецької, англійської, американської моделей, наукові дослідження виявилися поза межами університетів і почали згуртовуватися в дослідницьких інститутах Академії наук та галузевих академіях [3, с. 27].

Класичні університети були суто світськими вищими навчальними закладами й забезпечували фахову освіту. Організація навчального процесу в них була майже такою, як і в західноєвропейських університетах, однак, на відміну від останніх, у цих університетах не було богословських факультетів. Вони готували чиновників, юристів, працівників освіти [11, с. 10–12].

Зокрема, у Харківському університеті (1805 р., засновник В. Каразін – відомий вчений, винахідник, освітній діяч) було чотири факультети: фізико-математичний, історико-філологічний, медичний і юридичний, вісім наукових товариств, астрономічна обсерваторія [10].

Шляхтич Харківської губернії В. Каразін ще в 1802 р. добився згоди Олександра I на відкриття університету в Харкові, причому В. Каразін переконував царя в тому, що шляхта Харківської губернії радо асигнує кошти на університет. Грунт для відкриття Харківського університету великою мірою підготували Григорій Сковорода своїм впливом на тодішнє дворянство і міщанство Слобожанщини та відомий харківський письменник і архітектор Олександр Паліцин. Справді, багато дворян, які вписали свої імена до реєстру жертводавців на заснування Харківського університету (загальний підсумок того реєстру досяг 1 млн крб.), а також харківський купець Георг Урюпин, що агітував як харківський міський голова серед харківських громадян за відкриття університету в Харкові, були друзями або щирими прихильниками Г. Сковороди [6, с. 235].

Київський університет (1834 р.) спочатку мав тільки філософський факультет, де було два відділення – історичне та фізико-математичне. У 1835 р. відкрито юридичний факультет, а в 1841 р. – медичний факультет [14]. На думку С. Сірополка, засновуючи в Києві університет, російський уряд дбав не так про наукові інтереси, як про політичні, – йшлося про те, щоб за допомогою університету прищепити польському юнацтву “общій дух руссаго народа”, як про це одверто згодом висловився тодішній міністр освіти граф С. Уваров. Отож Київський університет мав

обслуговувати насамперед польське громадянство Київщини, Волині та Поділля, як воно і було фактично в перші десятиліття існування університету. І тільки пізніше Київський університет почав приваблювати українську молодь Наддніпрянської України [6, с. 254].

Одеський університет (цю назву отримав у 1933 р., до того називався Новоросійським університетом, заснований у 1865 р. на базі Рішельєвського ліцею) від початку своєї діяльності мав історико-філологічний, фізико-математичний, юридичний і медичний факультети [10]. Зокрема, у 1804 р. відкрито в Одесі комерційну гімназію, у 1817 р. її об'єднано зі шляхетським інститутом, колишнім приватним пансіоном під назвою “Рішельєвський ліцей”, на честь колишнього генерал-губернатора степової України, князя Армана Рішельє. У 1837 р. ліцей набув статусу вищої школи та складався з двох відділів – фізично-математичного і правничого – та Інституту східних мов. У 1842 р. відкрито третій відділ – камеральний, що охоплював сільськогосподарські та природничі науки. 10 червня 1862 р. Олександр II видав наказ про перетворення ліцею на університет. Відкриття університету відбулося 1 травня 1865 р., а навчання розпочалося вже 7 вересня цього року. Університет складався спочатку з трьох факультетів – історично-філологічного, фізично-математичного та правничого, а у 1900 р. відкрито медичний факультет [6, с. 268].

У 1868 р. в Буковинському сеймі запропоновано заснувати юридичну академію у Чернівцях. У 1872 р. депутат Костянтин Томашук на засіданні від 28 листопада 1872 р. висунув і обґрунтував пропозицію про заснування в Чернівцях університету. Згідно із указом австрійського імператора Франца-Йосифа від 31 березня 1875 р. засновано Чернівецький університет, зокрема й богословський греко-православний факультет – єдиний православний факультет в Австрійській імперії. 4 жовтня 1875 р. відбулося урочисте відкриття університету, який назвали Чернівецьким університетом ім. Франца-Йосифа [13, с. 6].

Висновки. Отже, наприкінці XIX ст. в Україні діяло п'ять класичних університетів: Львівський, Харківський, Київський, Одеський, Чернівецький; три політехнічних (Львівський, Київський і Харківський); історико-філологічний (Ніжинський); учительський (Глухівський); Ветеринарна академія (Дубляни) і Вище гірниче училище (Катеринослав). На початок 1917 р. функціонувало 29 вищих навчальних закладів (з інших джерел – 19 або 27), найбільше – у чотирьох великих містах: Катеринославі, Києві, Одесі, Харкові.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Буніна Л. М. *Історія вищої освіти в Україні // Науковий вісник Донбасу [Електронний ресурс].* – 2013. – № 3. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd_2013_3_2.
2. Алексюк А. М. *Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія: підручник.* – К.: Либідь, 1998. – 560 с.
3. Кугай К. Б. *Становлення класичної університетської освіти в Західній Україні (XVII–XIX ст.) // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету.* – 2017. – № 13. – С. 24–29.
4. Міщинська І. В. *Особливості розвитку університетської освіти в Україні // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Педагогіка і психологія.* – 2013. – Вип. 9(4). – С. 41–47.
5. *Філософія Відродження на Україні: монографія / авт. кол.: М. В. Кашуба, І. В. Паславський, І. С. Захара та ін.; Академія наук УРСР, Інститут сусп. наук.* – К.: Наукова думка, 1990. – 336 с.
6. Сірополко С. *Історія освіти в Україні.* – К.: Наукова думка, 2001. – 912 с.
7. *Острозька академія XVI–XVII століття: енциклопедія.* – Острог: Видавництво Національного університету “Острозька академія”, 2011. – 512 с.
8. *Історія української культури у п'яти томах. Том 2. Українська культура XIII – першої половини XVII століть.* – К.: Наук. думка, 2001. – 591 с.
9. Ісаєвич Я. Д. *Братства та їх роль в розвитку української культури XVI–XVIII ст.* – К.: Наук. думка, 1966. – 251 с.
10. Туркот Т. І. *Зародження і розвиток вищої школи в Україні // Педагогіка вищої школи [Електронний ресурс].* – Режим доступу: <http://wesudents.com.ua/glavy/50446-zarodjennea-rozvitok-vischo-shkoli-v-ukran.html>.
11. Кривчик Г. Г. *Вища школа і Болонський процес: конспект лекцій.* – Дніпропетровськ: ПДАБА,

ДРІДУ, 2008. – 34 с. 12. Король А. Вища освіта в Україні: етапи розвитку // Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки. – Лютий, 2016. – № 1(52). – С. 93–97. 13. Університетська преса // Чернівецький університет. 1875–1995: Сторінки історії. – Чернівці: Рута, 1995. – 115 с.

REFERENCES

1. Bunina L. M. *Istoriya vyshchoyi osvity v Ukrayini* [History of Higher Education in Ukraine]. Naukovyy visnyk Donbasu. 2013. No 3. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd_2013_3_2.
2. Aleksyuk A. M. *Pedahohika vyshchoyi osvity Ukrayiny Istoriya. Teoriya: pidruchnyk* [Pedagogics of Higher Education of Ukraine History. Theory: The textbook]. Kyiv: Lybid' Publ, 1998. 560 p.
3. Kuhay K. B. *Stanovlennya klasychnoyi universytet-s'koyi osvity v Zakhidniy Ukrayini (XVII–XIX st.)* [The formation of classical university education in Western Ukraine (XVII–XIX)]. Naukovyy visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. 2017. No 13. pp. 24–29.
4. Mishchyns'ka I. V. *Osoblyvosti rozvytku universytet-s'koyi osvity v Ukrayini* [Features of university education development in Ukraine]. Problemy suchasnoyi pedahohichnoyi osvity. Pedahohika i psykholohiya. 2013. Vol. 9(4). pp. 41–47.
5. *Filosofiya Vidrozhennya na Ukrayini: monohrafiya* [Philosophy of the Renaissance in Ukraine: monograph]. Avt. kol.: M. V. Kashuba, I. V. Paslavs'kyi, I. S. Zakhara ta in.; Akademiya nauk URSR, Instytut susp. nauk. Kyiv: Naukova dumka Publ, 1990. 336 p.
6. Siropolko S. *Istoriya osvity v Ukrayini* [Історія освіти в Україні]. Kyiv: Naukova dumka Publ, 2001. 912 p.
7. *Ostroz'ka akademiya XVI–XVII stolittya. Entsyklopediya* [Ostroh Academy of the 16–17th centuries. Encyclopedia] Ostroh: Vydavnytstvo Natsional'noho universytetu “Ostroz'ka akademiya” Publ, 2011. 512 p.: il.
8. *Istoriya ukrajins'koyi kul'tury u p'yaty tomakh. Tom 2. Ukrayins'ka kul'tura XIII – pershoi polovyny XVII stolit'* [History of Ukrainian culture in five vol. Vol. 2. Ukrainian culture of the XIII – the first half XVII century]. Kyiv: Naukova dumka Publ, 2001. 591 p.
9. Isayevych Ya. D. *Bratstva ta yikh rol' v rozvytku ukrajins'koyi kul'tury XVI–XVIII st.* [Brotherhoods and their role in the development of Ukrainian culture in the sixteenth and seventeenth centuries]. Kyiv: Nauk. Dumka Publ, 1966. 251 p.
10. Turkot T. I. *Zarodzhennya i rozvytok vyshchoyi shkoly v Ukrayini* [The origin and development of higher education in Ukraine]. Pedahohika vyshchoyi shkoly. Available at: <http://wesudents.com.ua/glavy/50446-zarodjennea-rozvitok-vischo-shkoli-v-ukran.html>.
11. Kryvchik H. H. *Vyshcha shkola i Bolons'kyi protses: Konspekt lektsiy* [Higher School and the Bologna process: A summary of lectures]. Dnipropetrovs'k: PDABA, DRIDU Publ, 2008. 34 p.
12. Korol' A. Vyshcha osvita v Ukrayini: etapy rozvytku [Higher Education in Ukraine: Stages of Development]. Naukovyy visnyk MNU im. V. O. Sukhomlyns'koho. Pedahohichni nauky. Lyutyi, 2016. No 1(52). pp. 93–97.
13. Universytet-s'ka prasa [University press]. Chernivets'kyy universytet. 1875–1995: Storinky istoriyi. Chernivtsi: Ruta Publ, 1995. 115 p.

Дата надходження: 24.05.2017 р.